

12.Chen, Li. (2014). Analiz koreliatsiinykh faktoriv u vbori kariery animatsiinykh talantiv pid chas rozvytku klasteriv kulturnoi ta kreatyvnoi industrii [Analysis of correlational factors in the career choice of animation talents during the development of cultural and creative industry clusters]. Rozvytok liudskykh resursiv Kytaiu. №9. 29 s. [in Ukrainian]

13.Shteiner, T., Lisohor, A., Sylenko, Yu. (2025). Profesiino-praktychna pidhotovka dyzaineriv: formuvannia kreatyvnoho myslennia ta vizualnoi hramotnosti zasobamy multymediinykh tekhnolohii [Professional and practical training of designers: formation of creative thinking and visual literacy by means of multimedia technologies]. Molod i rynok. 1(233). S. 163–167. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322714> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПОТАПЧУК Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і

спеціальної освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: інноваційні підходи до формування професійної компетентності дизайнерів анімації: досвід вищої школи КНР та України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

POTAPCHUK Tetiana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool and Special Education, of Vasyly Stefanyk Karpattia National University.

Scientific interests: innovative approaches to forming the professional competence of animation designers: the experience of higher education in China and Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 19.03.2026 р.

УДК 378.147:51:001

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-303-306

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

ОКОЛЬНИЧА Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>

e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

ЗАВІТРЕНКО Долорес –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>

e-mail: zavitrenkod@gmail.com

РОЛЬ І МІСЦЕ КУРСУ «ОСНОВИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті обґрунтовано значення навчального курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», у процесі формування методологічної компетентності майбутніх спеціальних педагогів як важливої складової їх професійної компетентності.

Авторами сформульовано мету курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті»: опанування студентами системи знань з науково-педагогічного дослідження, поглиблення уявлень про його методологічні основи; формування у них знання щодо видів, принципів організації та методів здійснення науково-педагогічного дослідження в спеціальній освіті; розвиток інтересу до науково-педагогічних проблем у сфері освіти та спеціальної освіти, формування умінь аналізувати, інтерпретувати науково-педагогічні явища, причинно-наслідкові зв'язки між ними на основі узагальнення і систематизації знань з освітніх наук; розвиток умінь здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло доносити власні міркування; удосконалення дослідницьких умінь, які дозволять досягти високого рівня самоорганізації професійної діяльності.

Завдання курсу: актуалізувати систему знань студентів про науково-педагогічне дослідження, його різновиди, структуру та методи; поглибити знання студентів про методологічні основи педагогічного дослідження; удосконалити вміння й навички студентів з організації науково-педагогічного дослідження; збагатити знання студентів про можливі шляхи вдосконалення дослідницьких умінь.

У публікації розкрито зміст професійної компетентності, а також методологічної компетентності майбутнього вчителя, у структурі якої виділено методологічні знання і вміння, які розглядаються як сукупність інтелектуальних інструментальних засобів, які забезпечують сприйняття нової інформації, осмислення, розуміння і вбудову її в суб'єктивну модель знань конкретної особи, вони визначають основу пізнавальної активності майбутнього фахівця.

Автори статті приходять до висновку, що у ході вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», у майбутніх спеціальних педагогів формується методологічна компетентність, яка є важливою складовою їх професійної компетентності

Ключові слова: професійна компетентність, методологічна компетентність, методологічні знання і вміння, майбутній спеціальний педагог, навчальний курс «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті».

OKOLNYCHA Tetiana –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Special Education

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>

e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

ZAVITRENKO Dolores –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Special Education of the Volodymyr Vynnychenko Central

Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>

e-mail: zavitrenkod@gmail.com

THE ROLE AND PLACE OF THE COURSE «FUNDAMENTALS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL RESEARCH IN SPECIAL EDUCATION» IN THE PROCESS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A FUTURE SPECIAL EDUCATION TEACHER

The article substantiates the significance of the academic course «Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research in Special Education» in the process of developing the methodological competence of future special education teachers as an important component of their professional competence.

The authors formulated the goal of the course «Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research in Special Education» as follows: to enable students to master a system of knowledge in scientific and pedagogical research, to deepen their understanding of its methodological foundations; to form their knowledge of the types, principles of organization, and methods of conducting scientific and pedagogical research in special education; to develop an interest in scientific and pedagogical issues in the field of education and special education; to cultivate the ability to analyze and interpret scientific and pedagogical phenomena and the cause-and-effect relationships between them based on the generalization and systematization of knowledge in educational sciences; to develop skills for professional communication and the clear expression of personal viewpoints; and to improve research skills that will allow them to achieve a high level of self-organization in professional activity.

The objectives of the course are to: update students' knowledge system about scientific and pedagogical research, its types, structure, and methods; deepen their understanding of the methodological foundations of pedagogical research; improve students' skills and abilities in organizing scientific and pedagogical research; and enrich their knowledge about possible ways to enhance research competencies.

The publication reveals the content of professional competence as well as the methodological competence of a future teacher, within the structure of which methodological knowledge and skills are highlighted. These are considered as a set of intellectual and instrumental tools that ensure the perception of new information, its comprehension, understanding, and integration into the subjective knowledge model of an individual. They form the foundation of the cognitive activity of the future specialist.

The authors of the article concludes that, during the study of the course «Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research in Special Education», future special education teachers develop methodological competence, which is an important component of their professional competence.

Key words: professional competence, methodological competence, methodological knowledge and skills, future special education teacher, academic course «Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research in Special Education».

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійна компетентність спеціального педагога є однією з умов забезпечення повноцінної освіти дітей з особливими освітніми потребами, їхнього розвитку та виховання. Формування професійної компетентності відбувається у ході навчання у закладі вищої освіти та продовжується протягом всієї професійної діяльності фахівця. Вагомими чинниками опанування професією спеціального педагога є професійна спрямованість особистості, сформованість професійної мотивації, прагнення до професійного саморозвитку та самовиховання. Зазначені складові професійної компетентності формуються не лише у процесі навчальних занять, а й у процесі наукової роботи здобувачів вищої освіти.

Головною ідеєю компетентнісного підходу є те, що найважливішим результатом освіти мають стати не окремі знання та вміння, а здатність і готовність людини до ефективної і продуктивної діяльності в різних соціально-значущих ситуаціях.

Нині суспільство потребує фахівців, які мають фундаментальну наукову підготовку, глибоку внутрішню культуру, сформовані професійні знання і вміння, які включають у себе знання і вміння з фаху, із педагогіки та психології, методики навчання, а також прагнуть до професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Поняття професійної компетентності тлумачить дослідниками як здатність до виконання спеціалістом своєї діяльності, що передбачає глибокі знання явищ та предметів, які він перетворює, вільне володіння змістом власної праці, а також відповідність професійно важливих якостей особистості

вимогам певного виду діяльності [1; 2]. Це складне інтегративне утворення, яке охоплює такі якості та властивості особистості: професійно-педагогічну спрямованість, науково-педагогічну свідомість, інноваційну поведінку педагога, творчу активність, самоаналіз власних творчих та інноваційних потенціалів [1; 2].

За висновками дослідників, професійна компетентність фахівця є необхідною умовою результативного виконання функціональних обов'язків та інноваційних підходів до організації освітнього процесу і виховання особистості [1; 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни, які відбуваються в освіті, активізували увагу дослідників до проблеми професійної підготовки спеціального педагога, зокрема його професійної компетентності.

Різні аспекти вирішення проблеми у своїх роботах досліджували Г. Бевз, С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Швець та багато інших науковців. Результати аналізу наукових джерел дозволили виявити широкий спектр наукового пошуку у питаннях фахової підготовки, професійної компетентності майбутніх фахівців і розв'язання напрямів цієї проблеми. Разом із тим, не можна стверджувати, що ці питання є повністю вирішеними.

Метою статті є визначення ролі й місця курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті» у процесі формування професійної компетентності майбутнього спеціального педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі професійної компетентності виокремлюються наступні складові: спеціальну, методичну,

соціально-психологічну, диференціально-психологічну, аутопсихологічну [1].

Важливою складовою професійної компетентності фахівця є здатність самостійно здобувати нові знання та вміння та використовувати їх у практичній діяльності [1].

Обов'язковим компонентом професійної компетентності педагога Н. Кугай вважає його методологічну компетентність і виділяє в її структурі методологічні знання, методологічні вміння та навички [2].

Методологічна компетентність передбачає знання принципів, методів, форм пізнання як у межах фаху, так і у межах наукового пошуку взагалі, знання загальнонаукової методології, сформованість світогляду, знання методів вирішення проблемних завдань, здатність до інноваційної діяльності, інтегрує всю систему спеціально-наукових, психологічних, педагогічних знань і вмінь із питань методики навчання конкретної дисципліни і носить яскраво виражений прикладний характер [3].

Під час навчання й науково-дослідної роботи у закладі вищої освіти, власної практики роботи у майбутнього фахівця повинні формуватися методологічні знання і вміння. Методологічні знання можна розглядати як сукупність інтелектуальних інструментальних засобів, які забезпечують сприйняття нової інформації, осмислення, розуміння і вбудову її в суб'єктивну модель знань конкретної особи, вони визначають основу пізнавальної активності майбутнього фахівця. Такі знання доцільно розглядати як підґрунтя для оволодіння студентами професійно-значущими видами діяльності. У структурі методологічних знань дослідники виділяють: філософський, загальнонауковий, конкретно науковий рівні, а також рівень процедур і дослідження [2; 3].

До методологічних умінь відносять уміння аналізувати педагогічні ситуації; виділяти проблеми в професійній діяльності; визначати мету і завдання педагогічної технології; здійснювати відбір змісту, форм, методів, засобів навчання; прогнозувати результат; здійснювати оформлення результатів у вигляді тез, статті [1; 2; 3].

Зміни, що їх передбачає реформування української школи, висувають

значно вищі вимоги до професійної підготовки, а також вимагають від педагога спрямованості на потреби в саморозвитку, самовдосконалення і здатності постійно підвищувати свій фаховий рівень. Сучасний спеціальний педагог повинен бути обізнаним, добре орієнтуватися в питаннях, пов'язаних із методологією педагогічних досліджень та технологіями їх здійснення.

Курс «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті» є одним із визначальних на шляху формування професійної компетентності майбутнього спеціального педагога, адже у ході його вивчення набувають теоретичні знання та практичні навички для здійснення науково-дослідної роботи, яка є основою для створення інноваційних методів навчання та корекції. Вивчення цього курсу надає можливість студентам оволодіти методикою збору, аналізу, інтерпретації даних, що, у свою чергу, допомагає критично оцінювати існуючі практики, обґрунтовувати власні рішення, робити власний внесок у розвиток спеціальної освіти.

Тому нині фахівці, які націлені підвищувати свою кваліфікацію, бути професіоналами, приймають участь у різного роду конференціях, семінарах, тренінгах, публікують результати власного творчого пошуку, що також стимулює розвиток їх методологічної компетентності.

Зокрема, на формування методологічної компетентності в студентів спеціальності А6 Спеціальна освіта спрямований курс «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», який запланований для бакалаврів факультету Освітніх наук та мистецтв ЦДУ імені Володимира Винниченка. Зміст курсу ґрунтується на новітніх досягненнях науки і спрямований на засвоєння студентами фундаментальних положень методології, різноманітних методів, основ організації наукових досліджень.

Метою вивчення курсу є «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті» є опанування студентами системи знань з науково-педагогічного дослідження, поглиблення уявлень про його методологічні основи; формування у них знання щодо видів, принципів організації та методів здійснення науково-педагогічного дослідження в спеціальній освіті; розвиток інтересу до науково-педагогічних проблем у сфері освіти та спеціальної освіти, формування умінь аналізувати, інтерпретувати науково-педагогічні явища, причинно-наслідкові зв'язки між ними на основі узагальнення і систематизації знань з освітніх наук; розвиток умінь здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло доносити власні міркування; удосконалення дослідницьких умінь, які дозволять досягти високого рівня самоорганізації професійної діяльності.

Серед завдань – актуалізувати систему знань студентів про науково-педагогічне дослідження, його різновиди, структуру та методи; поглибити знання студентів про методологічні основи педагогічного дослідження; удосконалити вміння й навички студентів з організації науково-педагогічного дослідження; збагатити знання студентів про можливі шляхи вдосконалення дослідницьких умінь.

Відповідно до вимог програми навчальної дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті» студенти повинні знати: основні поняття, засади та принципи наукового дослідження; види наукових досліджень та особливості їх проведення; методологію, методи, логіку та прийоми наукового дослідження; сутність теоретичних та емпіричних методів наукових досліджень, можливості їх застосування; методичні та організаційні особливості проведення наукових досліджень; організацію науково-дослідної роботи студентів; вимоги щодо оформлення результатів наукових досліджень; форми апробації та відображення результатів наукових досліджень.

Уміти: формулювати та актуалізувати наукові проблеми, обґрунтовувати шляхи та способи їх вирішення; визначати задачі, обґрунтовувати методи їх розв'язання; формулювати робочі гіпотези та визначати методи їх перевірки; організувати збір необхідної для дослідження інформації; проводити аналіз науково-методичної літератури та узагальнювати результати; самостійно проводити обробку результатів дослідження; обґрунтовувати результати досліджень та визначати області їх впровадження; оцінювати ефективність наукових досліджень.

Навчальним планом факультету Освітніх наук та мистецтв ЦДУ імені Володимира Винниченка для вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», передбачено години для лекційних і практичних занять, самостійної роботи студентів. До кожного заняття розроблено інструктивно-методичні матеріали, які включають завдання теоретичного і практичного характеру, а також передбачають різні форми роботи.

За результатами вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», передбачено залік.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, у ході вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень в спеціальній освіті», у майбутніх спеціальних педагогів формується методологічна компетентність, яка є важливою складовою їх професійної компетентності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці ефективної технології формування професійної компетентності майбутнього спеціального педагога.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Галета Я. В., Окольніча Т. В., Філоненко О. В. Теорія і методика науково-педагогічного дослідження: навчальний посібник. Дніпро: Середняк Т. К., 2024. 72 с.

2. Кугай Н. В. Методологічні знання та міжпредметні зв'язки. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. II(16). Issue: 33. 2014. С. 49–52.

3. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.

REFERENCES

1. Haleta, Ya. V., Okolnycha, T. V., Filonenko, O. V. (2024). Theory and methodology of scientific and pedagogical research [Teoriia i metodyka naukovo-pedahohichnoho

doslidzhennia: navchalnyi posibnyk]. Dnipro: Seredniak T. K. Dnipro. [in Ukrainian]

2. Kuhai, N. V. (2014). Metodolohichni znannia ta mizhpredmetni zviazky. Methodological knowledge and interdisciplinary connections [Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology]. II(16). Issue: 33. Kyiv. [in Ukrainian]

3. Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid: monohrafiia [Professional teacher education: a competency-based approach]. (2011). Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. Zhytomyr. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОКОЛЬНИЧА Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

ЗАВІТРЕНКО Долорес – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інклюзивний підхід при викладанні спеціальних методик.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

OKOLNYCHA Tetiana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

ZAVITRENKO Dolores – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Special Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: an inclusive approach in teaching special techniques.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 19.03.2026 р.

УДК 373.5.091 : 512/517

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-306-313

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

БОСОВСЬКИЙ Микола –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри математики та МНМ
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7335-0034>

e-mail: mykolabosovsky@gmail.com

ВАШУЛЕНКО Ірина –

вчитель математики Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №19

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0271-5344>

e-mail: volodymyrivna1310@ukr.net

ІВАНЕНКО Павло –

аспірант 2 курсу кафедри математики та МНМ
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0271-5344>

e-mail: volodymyrivna1310@ukr.net

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто впровадження проєктної діяльності як ефективного методу навчання комплексного аналізу на основі компетентнісного підходу. Акцент зроблено на проблемі традиційної системи викладання, яка недостатньо мотивує студентів через абстрактність матеріалу та відсутність зв'язку з практикою. Доведено, що застосування проєктних методів сприяє